

Miljöbilssituationen i Vingåker

*****

7 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

oktober 2007

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. Sverige bidrar till denna utveckling främst genom att trafikens utsläpp av koldioxid ökar. Andra sektors utsläpp har däremot stagnerat eller börjat minska. Statens Institut för Kommunikationsanalys (SIKA) har beräknat att trafiksektorns koldioxidutsläpp kommer att öka med 10 procent till år 2010, jämfört med år 1990. Om trafikens utsläpp istället hålls oförändrade, innebär det enligt samma källa att Sveriges totala koldioxidutsläpp minskar med nio procent.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska. Detta är desto viktigare eftersom trafikens utsläpp utgör en betydande andel av de sammanlagda koldioxidutsläppen.

Enligt SCB har transportsektorns utsläpp av koldioxid i Vingåkers kommun glädjande nog minskat avsevärt mellan åren 1990 och 2004, från 1,6 till 1,2 ton per invånare¹. De totala utsläppen har minskat än mer markant under denna tidsperiod, från 3,7 till 2,1 ton per invånare.

Bilismen orsakar stora utsläpp även av andra ämnen som är skadliga för miljö och hälsa. Det rör sig bland annat om kväveoxider, kolväten, marknära ozon och partiklar. Dessa ämnen kan ge upphov till allergier, cancer och skador på växtligheten. Bullerrelaterad stress är ett annat problem med vägtrafiken som är värt att nämna.

I Vingåkers miljöårsplan Miljö99 läser vi: ”Transportsystemen utgör i många stycken en belastning för den yttre miljön. Energiförbrukningen och resursförbrukningen är hög och utsläppen verkar gödande och påverkar den biologiska mångfalden. I synnerhet gäller detta diesel- och bensindrivna fordon och arbetsredskap.”

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismens område.

Mattias Goldmann & Per Östborn

Gröna Bilister

---

¹http://www.h.scb.se/scb/bor/scbboju/cgi-bin/bj_mapp.exe/enbal

Kommunala mål och visioner

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- 1) Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- 2) Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- 3) Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- 4) Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Vingåker är ekokommun sedan i mars 2002 och medlem i SEkom, Föreningen Sveriges Ekokommuner². Som en av fem pilotkommuner har Vingåker utvalts att delta i Energi-myndighetens program ”Uthållig kommun”³. Varje kommun i detta projekt ska arbeta mot fem angivna mål, varav ett berör de kommunala transporterna.

Vingåker kommuns miljöpolicy från 1998 innehåller övergripande målformuleringar, t.ex. att man ska använda ”varor och tjänster som är miljöanpassade”. Två formuleringar som har relevans för transportområdet är:

- Leverantörers och entreprenörers förfarande på miljöområdet skall kontrolleras vid upphandlingstillfället och avtalsperioden.
- Varje verksamhet i Vingåkers kommun skall utbilda och informera alla hur arbetet kan utföras skonsamt för miljön.

Den förra formuleringen kan tillämpas vid upphandling av t.ex. färdtjänst och skolskjuts och den senare för att motivera t.ex. utbildning i bränslesnål bilkörning.

I miljövårdsplanen ”Miljö99” läser vi:

- Kommunala transporter ska ske med fordon av högsta miljöklass. Vid all upphandling av transporter ska sådana krav ställas.
- År 2001 ska 10 % av kommunens fordonsbränsle ska komma från förnyelsebara källor.

Än så länge innebär inte högsta miljöklass några krav på användande av förnyelsebara bränslen. Målet att 10 % av fordonsbränslet ska vara förnybart är numera uppfyllt med råge, tack vare den höga andelen etanolbilar i kommunens flotta (se nedan).

---

²<http://www.sekom.nu>

³http://www.energimyndigheten.se/WEB/STEMEx01Swe.nsf/F_PreGen01?ReadForm&MenuSelect=F6C1A70FD36FFBE4C1256DB1002F69ED

I Vingåkers klimatstrategi⁴ från 2003 återfinns flera konkreta mål och föreslagna åtgärder för att uppnå dessa mål:

- Den totala förbrukningen av energi för transporter, uppvärmning och drift av elektriska apparater i kommunal regi ska 2010 ha minskat med 30 % från 1999 års nivå.
- Anställda som kör regelbundet i tjänsten utbildas i bränslesnål bilkörning.
- Vid transporter inom kommunal verksamhet skall det mest miljövänliga alternativet väljas.
- Före 2005 ska 10 % av Vingåkers kommuns fordon och arbetsredskap drivas med förnyelsebara bränslen.

I uppföljningen av kommunens miljömål ska s.k. gröna nyckeltal⁵ användas. Ett av nyckeltalen anger den fossila energianvändningen per årsarbetare som åtgår för tjänsteresor i kommunen.

Kommunens bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunbilar går ofta relativt långa sträckor (t.ex. de som används av hemtjänst eller gatukontor), innebärande att miljövinsten per bil är större för dessa fordon än för genomsnittet privatägda.
- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöfordon och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- kommunen leasar tillräckliga volymer fordon för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Vingåkers kommun leasar 33 personbilar. Av dessa är 32 miljöbilar av modell Ford Focus flexifuel, vilka kan drivas på etanol E85 eller bensin. Detta motsvarar 97 % av bilparken, och gör Vingåkers kommun riksledande vad gäller andelen miljöbilar i den kommunala bilflottan. Denna position är resultatet av en satsning för några år sedan att locka de lokala bensenmackarna att sätta upp etanolkumpar genom att garantera avsättning bland de kommunala fordonen. När ett sådant tankställe väl var etablerat byttes hela bilflottan raskt ut mot miljöbilar under år 2005.

En del av miljöbilarna ingår i en bilpool som den kommunala verksamheten använder i tjänsten.

⁴http://www.vingaker.se/webarchive/navi/20040602103758_Klimatstrategi_Vingåker.pdf

⁵<http://www.skl.se/artikel.asp?C=619&A=578>

Trots Vingåkers riksledande position vad gäller andel miljöbilar finns inga explicita krav på miljöfordon vid framtida upphandlingar av bilar. Miljövårdsplanens mål om 10 procent förnybara bränslen i kommunens fordon år 2001 har använts för att motivera inköpen av etanolbilarna, liksom ett principbeslut i kommunstyrelsen år 2001 om att ”göra ett aktivt miljöval vid upphandling av fordon”. I praktiken har detta varit tillfyllest, men för att garantera att endast miljöbilar leasas eller köps in även i framtiden, efterlyser vi ett politiskt beslut att endast miljöfordon enligt statens definition får köpas in, och att undantag ska skriftligt motiveras och därefter godkännas. En sådan policy har redan införts i ett flertal kommuner.

Den enda konventionella bilen i kommunen är en tjänstebil som tillhör en person i det kommunala bolaget Vingåkershem. Tjänstebilar är normalt sett onödigt stora och motorstarka och körs onödigt mycket, varför vi beklagar att kommunen fortsatt har en sådan. Detta särskilt som inga särskilda miljökrav hittills har ställts vid inköp av tjänste- eller förmånsbilar.

Upphandling av transporttjänster

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom en taxibil i runda tal motsvarar tio privatbilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Vingåker upphandlar dessa tjänster centralt på länsnivå tillsammans med flera andra kommuner. Kommunsekreteraren Per Lindqvist hittar få om ens några miljökrav i förfrågningsunderlaget. De större kommunernas intresse dominerar, enligt Per Lindqvist, och Vingåkers kommun har inte själva fört fram krav på användande av förnyelsebara bränslen.

Trots bristen på påtryckningar från kommun och landsting har Vingåkers Taxi AB på egen hand tagit ett visst miljöansvar. De har två hybridbilar av typen Toyota Prius i sin flotta och samtliga chaufförer genomgår utbildning i sparsam körning. Enligt företagets miljöpolicy ska repetition och utbildning av nyanställda ske med ett intervall på 18-24 månader.

Utbildning

Genom att lära ut sparsam körning, s.k. ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transporterna går något snabbare.

Vingåkers kommun har låtit Ottossons Trafikskola i Örebro utbilda alla anställda (nio personer) på Bygg- och Miljöförvaltningen i ecodriving, liksom 25 personer på Tekniska förvaltningen, samt ”en handfull” centralt placerade politiker och tjänstemän.

I Vingåkers kommun finns inga trafikskolor. I grannkommunerna finns dock flera trafikskolor som erbjuder utbildning i ecodriving. Förutom Ottossons Trafikskola i Örebro kan nämnas Centrala Trafikskolan i Katrineholm.

Stimulans till medborgarna

Huvuddelen av trafikarbetet genomförs inte av kommunen eller leverantörer, utan av kommunens medborgare. För att minska denna del av trafikens miljöproblem, är det viktigt att stimulera medborgarna att göra rätt. Det innebär bl.a. att:

- Medborgarna bör stimuleras att köra miljöbil.
- Medborgarna bör stimuleras att tanka förnybara bränslen.
- Medborgarna bör informeras om hur man kör snålt och miljövänligt.

Utöver det aktiva arbetet för några år sedan att etablera ett tankställe för etanol i Vingåker, erbjuder kommunen ingen stimulans till medborgare att köra miljövänligt.

När kommunen byter sina leasingbilar röner detta alltid intresse och leder till frågor från allmänheten. Så skedde speciellt vid övergången till E85-fordon. Kommunens tjänstemän har noterat att många gjort sitt aktiva miljöval efter att kommunen har gått före och efter att tankmöjligheterna har förbättrats.

Den som väl har köpt en miljöbil erbjuds inga parkeringsförmåner i Vingåker. En möjlighet vore att avgiftsbefria miljöbilar från parkeringsavgifter, en annan att öronmärka särskilt attraktiva p-platser i tätorten för miljöbilar.

I Vingåkers kommun finns ännu ingen bilpool som är öppen för allmänheten. En möjlighet är att utöka den kommuninterna bilpoolen och hyra ut bilarna kvällen och helger, då de annars står oanvända. Ett sådant arrangemang finns t.ex. i Göteborg och införs nu i ett flertal kommuner.

Ett sätt för kommunledningen att visa sitt miljöengagemang är att själva köra miljöbil. På så sätt blir de också förebilder för kommuninvånarna. Två medlemmar i kommunstyrelsen kör idag miljöbil privat. Det är Harald Olsson (s), ordförande i Tekniska servicenämnden, och Jörgen Larsson (s), ordförande i Bygg- och miljönämnden.

Bränsletillgång

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel. Etanoldrivna bilar (flexifuel), gasdrivna bilar (bifuel) och RME⁶-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappad miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

Vingåkers kommuns beslut att leasa etanolbilar skapade underlag för etablering av ett tankställe för etanol, enligt kommunsekreterare Per Lindqvist. ”Dialogen om detta pågick i ett antal år innan det blev möjligt att genomföra. Idag för vi dialog om etablering av biogas.”

---

⁶Rapsmetylester, en förädlad form av rapsolja.

I Vingåker finns idag två tankställen för etanol E85: på Qstar på Ringvägen 26, och på OKQ8 på Storgatan 45.

Kommunen har, i motsats till Örebro kommun, inte några krav på en successivt ökande andel etanol i bensin och RME (rapsmetylester) i diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagenters och återförsäljares inställning och motivation.

I Vingåkers kommun finns inga återförsäljare för miljöbilar. I Katrineholm finns emellertid återförsäljare för t.ex. Volvo, Saab och Ford, som alla har populära miljöbilar i sina modellprogram. För att köpa Toyotas hybridbil Prius får man bege sig till Eskilstuna, Nyköping eller Strängnäs.

Slutsatser och rekommendationer

Vingåker hör till de bättre miljöbilskommunerna i landet och får sju stjärnor av tio möjliga i Gröna Bilisters granskning. Bland det särskilt berömvärda märks:

- Att 97 % av kommunens bilar är miljöbilar. Bäst i Sverige!
- Den omfattande utbildningen av kommunanställda i bränslesnål bilkörning.
- Den kommuninterna bilpoolen med enbart miljöbilar.
- Kommunens tidigare arbete för etablerande av tankställe för etanol.

Gröna Bilister ger åtta huvudsakliga rekommendationer till Vingåkers kommun:

1. Säkerställ fortsatt användning av miljöbilar i kommunen genom en centralt antagen policy som kräver miljöbilar vid nyinköp eller leasing. Undantag bör motiveras och godkännas centralt i kommunen.
2. Ställ miljöbilskrav på nya förmånsbilar och avveckla dem helst helt.
3. Ställ krav på miljöfordon vid egna upphandlingar och bokningar av transporttjänster, t.ex. kommunens egna taxiresor.
4. Verka för krav på miljöfordon vid kommunöverskridande upphandlingar av transporttjänster.
5. Hyr ut miljöbilarna i kommunens bilpool till allmänheten på kvällar och under helger, i likhet med Göteborgs och Linköpings kommuner.
6. Inför lokal miljöbilsstimulans till medborgarna, t.ex. genom p-avgift för "normalbilisten" och gratis parkering för miljöbilar, och/eller reserverade p-platser enbart för miljöbilar.
7. Fortsätt arbetet med att etablera ett tappställe för biogas i Vingåker, bl.a. genom att säkerställa avsättning till egna fordon och till transportbranschens aktörer.
8. Kräv i likhet med Örebro kommun en successivt ökande andel etanol i bensin och RME i diesel.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister och är baserad på enkätsvar från Vingåkers kommun, företräd av Kjell Dävelid, energirådgivare på bygg- och miljöförvaltningen och Per Lindqvist, kommunsekreterare. För ytterligare information kontakta Per Östborn, per.ostborn@gronabilister.se eller Mattias Goldmann, mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.